

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

12-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 12 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00-TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy hodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00-IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00-FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00-FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00-YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi

Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich - yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00-PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pyedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00-PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00-SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00-SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar bo'yicha dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali
2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli
guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga
olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi,
70/10-uy. Elektron manzil:
scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefonlar:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Turg'unov Sherzod Abduvositovich

FARG'ONA VILOYATI SANOAT KORXONALARINING MODDIY-TEXNIK HOLATI VA ULARNING
SANOAT ISHCHILARINING MEHNAT MUHOFAZASIDAGI AHAMIYATI HAQIDA AYRIM FIKR
MULOHAZALAR (Farg'ona viloyatida 1950-1970-yillarda chop etilgan vaqtli matbuot
nashrlarida e'lon qilingan maqolalar tahlili asosida) 13-19

Qalandarov Hamza Hamroqul o'g'li

SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTONDA YURITGAN ATEISTIK SIYOSATI
VA XUDOSIZLAR JAMIYATI FAOLIYATI 20-23

Berdiyev Abduvali Abdug'aniyevich

XVIII-XIX ASRLARDA XIVA XONLIGINING ERON VA ROSSIYA BILAN SIYOSIY VA IJTIMOIIY
ALOQALARI HAQIDA AYRIM MA'LUMOTLAR 24-32

Соѳуб Раѳнов

KAMBAFALLIK VA UNI QISQARTIRISH MUAMMOLARI 33-42

Abdimov minov Oybek Bektemirovich

MARKAZIY OSIYO MINTAQASIGA ILMIY QARASHLAR VA KONSEPTUAL
MASALALARNING AYRIM JIHATLARI 43-48

Toshpulatov Nurbek Boboqul o'g'li

XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA SAMARQAND VILOYATI BOZORLARI
VA KARVONSAROYLARI TARIXI 49-53

Temirova Munira

ESKI TERMIZ SIMOBKO'ZACHALARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR 54-58

Sattorova Shahlo

SHAYBONIYLAR DAVRIDA JO'YBOR XO'JALARINING BUNYODKORLIK FAOLIYATI 59-63

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Yazdonova Saxiba Kurbanovna

KIBERMAKON: TA'LIM, TARBIYA VA IQTISODIY TA'SIR TENDENSIYALARI 64-72

Таниев Аҳмаджон Баҳромович

TUURIZM, GLOBALLASHUV VA SAVDO: ULARNING ATROF-MUHITGA TA'SIRI 73-82

Ходжаниязов Элбек Сардоревич

XORAZM VILOYATIDA TUURIZM TRANSPORTI XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH
OMILLARI TAHLILI 83-93

Raximov Baxromjon Ibroximovich, Ibrohimova Maqsuda Muhammadjon qizi

O'ZBEK SANOATINING INNOVATSION TARAQQIYOTI VA IQTISODIY O'SISHDAGI
ROLI 94-99

Ahmedov Adham Djalolovich

AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA FUQAROLARNING O'ZINI O'ZI BOSHQARISH
ORGANLARI FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISH 100-105

Ablazov Nurillo Xusanboyevich

QURILISH KORXONALARI DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARINI HISOBINI
TAKOMILLASHTIRISH 106-112

<i>Абдурахманов Мухторали</i> ЎУДУДИЙ КЛАСТЕРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ БОСҚИЧЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	113-116
<i>Poshokulova Mohigul</i> BILIMLAR IQTISODIYOTINING ZAMONAVIY SHAKLLARI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIM TIZIMIDA	117-122
<i>Toxirov Akbarxon Toirxon o'g'li</i> INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ORQALI KORXONANING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH: YANGI IMKONIYATLAR VA TAHIDIDLAR	123-131
<i>Sayfutdinova Nigina Furkatovna</i> O'ZBEKISTONDA INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISH ASOSIY AHAMIYATLARI	132-135
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Shakarov Oybek Xudoyberdi o'g'li</i> O'ZBEK XALQI ETOSFERASIDA KORRUPTION MUNOSABATLAR PAYDO BO'lish SABABLARINING FALSAFIY TAHLILI	136-139
<i>Жўрамуродов Нодир Ғайбуллаевич</i> ЖАДИДЛАР ФАЛСАФАСИДА МИЛЛИЙ ҒОЯ, МИЛЛИЙ ЎЗЛИК ВА МИЛЛИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ	140-144
<i>Sayidova Muhabbat G'afforovna</i> GLOBAL AXBOROTLASHUV TENDENSIYALARINING MILLIY VA MA'NAVIY QADRIYATLARGA TA'SIRI	145-149
<i>Kuraxmedov Azamat Erkinovich</i> SAMARQAND JADIDCHILARINING TURKISTON MA'RIFATPARVARLIK FALSAFASI RIVOJIDA TUTGAN O'RNI	150-153
<i>Umarova Feruza Rozibayevna</i> O'ZBEK XALQI MA'NAVIY MADANIYATI RIVOJLANISHINING ASOSIY XUSUSIYATLARI	154-156
<i>Samijonov Azizbek Ismoiljon o'g'li</i> KIBERXAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING FALSAFIY-KONSEPTUAL TAHLILI	157-161
<i>Begbudieva Parvina Shoxruxovna</i> THE CONTRIBUTION OF MAHMUDHODJA BEHBUDI TO THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF EDUCATION SYSTEM OF TURKESTAN	162-166
<i>Aytbayev Mansurbek Yusupovich</i> MAHMUD AZ-ZAMAXSHARIY AQL-ZAKOVAT TO'G'RISIDA	167-173
<i>Muslimov Sherzod Akbarovich</i> ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MA'NAVIY MEROSI: JAMIYAT, SIYOSAT VA SHE'RIYAT	174-178
<i>Jantayev Maqsud Ibragimovich</i> MUHAMMAD AL-XORAZMIY: MATEMATIKADAN FALSAFAGACHA BO'LGAN ILMIY IZLANISHLAR	179-184
<i>Norova Malika Fayzulloyevna</i> TASAVVUF TA'LIMOTI VA UNING SAYFIDDIN BOXARZIY DUNYOQARASHIGA TA'SIRI	185-191

<i>Gulova Anorgul Axtamovna</i> O'ZBEKISTONDA ALISHER NAVOIY ASARLARIGA BO'LGAN MUNOSABAT	192-196
<i>Absattorov Baxtiyor Mamarasulovich, Karimova Gulchehra Abdulkarimovna</i> BURCH VA MAS'ULIYAT TUSHUNCHALARINING TARIXIY-NAZARIY, AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TALQINI	197-205
<i>Berdikulov Chingiz Dusmuradovich</i> IJTIMOIY MULOQOT-SHAXS INTELLEKTUAL MADANIYATINING SHAKLLANISH OMILI	206-211
<i>Mamarasulov Baxriddin Shakasimovich</i> MILLIY-MA'NAVIY YUKSALISH – MAMLAKATIMIZ MA'NAVIY TARBIYA TIZIMINING YANGI STRATEGIYASI SIFATIDA	212-216
<i>Nurmatov Kamaridin Shamsiyevich</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA ADOLAT TUSHUNCHASINING O'RNI	217-221
<i>Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA SIMMETRIYA VA ASIMMETRIYA BIRLIGINI TA'MINLASHNING DIALEKTIK TAHLILI	222-228
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Бердиева Мукаррама Анваровна, Чернова Наталья Васильевна</i> СТРАТЕГИИ ЛИНГВОМЕТОДИЧЕСКОГО ПОДХОДА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ	229-234
<i>Жамаҳматов Каромиддин Айнилло ўғли</i> БУРҲОНИДДИН ТЕРМИЗИЙ АСАРЛАРИНИНГ САЛЖУҚИЙЛАР ДАВРИДА ЯРАТИЛГАН ТАСАВВУФИЙ МАНБАЛАРГА ТАЪСИРИ	235-243
<i>Temirova Aziza Muzaffarovna, Uralova Oysuluv Poyan qizi</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA “KO'K” SIFAT BELGISINING SEMANTIKA XUSUSIYATLARINING TADQIQI	244-247
<i>Mansurova Mohinur Akmal qizi</i> HAJVIY TAFAKKUR TABIATI – SATIRA VA YUMOR TUSHUNCHASI	248-252
<i>Яркулова Фотима Усмановна, Исломовна Марьям</i> ИМЕННОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ В ПОВЕСТЯХ И.С.ТУРГЕНОВА	253-257
<i>Murodova Muqadas Ikromovna</i> XX ASR INGLIZ VA O'ZBEK ADABIYOTIDA YARATILGAN SATIRIK ASARLAR TADQIQI	258-263
<i>Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna</i> O'ZBEK ADABIYOTIDA LATIFA JANRI TARAQQIYOTI VA TAHLILI	264-268
<i>Davronov Shexroz Abrorovich</i> OG'ZAKI TARJIMA VA UNDA KOMPRESSIYANING ROLI	269-273
<i>Begmatov Azizbek Tursunbayevich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI ONOMASTIK BIRLIKLAR TADQIQI	274-280
<i>Ibragimova Moxiraxon Anvarovna</i> NUTQIY AKTLAR TASNIFI	281-285
<i>Расулова Истода Абдулатифовна</i> К ПРОБЛЕМЕ ДЕФИНИЦИИ ЯЗЫКОВЫХ УНИВЕРСАЛИЙ: ИССЛЕДОВАНИЕ ИНВАРИАНТНЫХ СВОЙСТВ В КОНТЕКСТЕ ЯЗЫКОВОЙ ВАРИАТИВНОСТИ	286-293

<i>Obidova Go'zalxon Ma'rufjon qizi</i> O'ZBEK TILIDA OMAD VA OMADSIZLIKNI NOMLOVCHI LEKSIK VA FRAZEOLGIK BIRLIKLAR	294-299
<i>Furkatova Maxliyo To'liqin qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI SHAXS-SON KATEGORIYASI	300-309
<i>Baxramov Xabibillo Sadikovich</i> INGLIZ TILIDA "POISON-ZAHAR" KONSEPTINING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	310-315
<i>Тухтаев Сирожиддин Тошпўлатович</i> ПАРЕМИОЛОГИЯДА САХИЙЛИК КОНЦЕПТИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ	316-323
<i>Qiyomov Shohabbosxon Sharofiddin o'g'li</i> XATTOTLIK SAN'ATINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	324-327
<i>Sobirjonova Muxlisa Sobirjonovna</i> YOLG'IZLIK FENOMENINING PSIXOLOGIK, IJTIMOIIY VA EKZISTENSIAL ASPEKTLARI	328-331
<i>Qayumova Mohinur Murodullayevna</i> LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF THE CONCEPT «STEP» IN THE ENGLISH LANGUAGE	332-337
<i>Sayipova Dilafruz Rahimovna</i> O'ZBEK NASRI TARAQQIYOTIDA "BOBURNOMA"NING AHAMIYATI	338-342
<i>Diyarov Akmal To'liqin o'g'li</i> INGLIZ TILIDAGI BOG'DORCHILIK TERMINLARINING GENETIK-ETIMOLOGIK TAVSIFI	343-348
<i>Атаназарова Шохида Бахрамовна</i> РЕКЛАМАДА ИЛЛОКУЦИЯ ВА ПЕРЛОКУЦИЯНИНГ АМАЛГА ОШИШИДА БИЛБОРДЛАРНИ АҲАМИЯТИ (РЕКЛАМА БАННЕРЛАРИ МИСОЛИДА)	349-353
<i>Mamadqulova Kamila Abduxoliqovna</i> ANCIENT EGYPTIAN LITERATURE: THE OLD, MIDDLE AND NEW KINGDOMS	354-364
<i>Alimova Dilrabo</i> SHARQ ADABIYOTIDA QASIDANING TARIXIIY TAKOMILI	365-373
<i>Abduqaxxorova Nargiza Rustamovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI TOPISHMOQLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI	374-379
<i>Курбонова Нодира Розиковна, Пулатова Сабина Шарифовна</i> ЛИТЕРАТУРНИЙ АНАЛИЗ ТЕМЫ УТРАЧЕННОЙ РОДИНЫ В РОМАНЕ ВЛАДИМИРА НАБОКОВА «МАШЕНЬКА»	380-390
<i>Khamidov Tohirjon Olmos ogli</i> ANALYSIS OF TYPES OF ENGLISH PHRASAL VERBS ACCORDING TO THE STRUCTURE	391-396
<i>Umurzakova Kommuna Xursanovna</i> O'ZBEKISTON IJTIMOIIY TARMOQLARIDA YOSHLAR NUTQIDAGI O'ZGARISHNING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI	397-402
<i>Habibullayeva Shoirra Shukurillayevna</i> ONA TILI DARSIDA GAP BO'LAKLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH METODIKASI	403-406

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Imomov Nurillo Fayzullayevich

TA'MINLOVCHI TO'LOV – MAJBURIYATLARNI TA'MINLASHNING

YANGI USULI SIFATIDA 407-414

Салаев Нодирбек Сапарбаевич

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИДА ДЕКРИМИНАЛИЗАЦИЯ: МОҲИЯТИ,

ТУРЛАРИ ВА АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР 415-431

Ходжиев Юнус Мухитдинович

МУЛК ҲУҚУҚИ БЕКОР БЎЛИШИНING ШАХС ИХТИЁРИГА БОҒЛИҚ БЎЛМАГАН

АСОСЛАРИНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ 432-436

Сайдивалиева Хуршида

БОЛАЛАРНИ ОИЛАГА ТАРБИЯГА БЕРИШ ЮЗАСИДАН ВУЖУДГА КЕЛУВЧИ

МУНОСАБАТЛАРНИ КЕЛИШУВЛАР АСОСИДА ТАРТИБГА СОЛИШ

МАСАЛАЛАРИ 437-445

Muqimov Bobur

THE LEGAL NATURE OF E-COMMERCE IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 446-451

Raimova Nargiza Doroyevna, To'uchiyeva Bahora Otabekovna

PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL NETWORKS 452-459

Чориева Хуршидабону Хуррам қизи

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИК ОРГАНЛАРИНИНГ

ҲУҚУҚЛАРИ ВА МАЖБУРИЯТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

ИСТИҚБОЛЛАРИ 460-468

Toshkanov Nurbek Bahriddinovich

UNDIRUVNI INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA BO'LGAN HUQUQLARGA QARATISHNING

AYRIM FUQAROLIK-HUQUQIY MASALALARI 469-478

Kubaeva Ismigul Farxod qizi

CHALLENGES OF BLOCKCHAIN TO LAW AND STATE 479-484

Юсупов Ўктамбой Абсаматович

ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ СОҲАСИДАГИ КОРРУПЦИЯВИЙ ҲУҚУҚБУЗАРЛИККА ҚАРШИ

КУРАШДА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ УСУЛЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

ИСТИҚБОЛЛАРИ 485-491

Баходирова Сабина Улугбек кизи

РОЛЬ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ КВАЛИФИКАЦИИ УМЫШЛЕННОГО ТЯЖКОГО ТЕЛЕСНОГО

ПОВРЕЖДЕНИЯ 492-503

Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТИТУТА ХОДАТАЙСТВ КАК СПОСОБ

ЗАЩИТЫ ПРАВ УЧАСТНИКОВ НА ДОСУДЕБНОМ ЭТАПЕ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА

РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 504-508

Ibrohimov Behzodbek Bahromjon o'g'li

O'ZBEKISTONDA MOLIYAVIY HUQUQIY MUNOSABATLAR ASOSI VA AHAMIYATI 509-520

To'uchiyeva Bahora Otabekovna, Raimova Nargiza Doroyevna

PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL

NETWORKS 521-528

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Ibraximov Sanjar Urunbayevich</i> SPORT MASHG'ULOT JARAYONINI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY YO'LLARI VA TAMOYILLARI	529-539
<i>Urazkulova Anna Vitalyevna</i> OLIY TA'LIMDA RUS TILI FANINI O'QITISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING TOPSHIRIQLARINI ILMIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI	540-545
<i>Қаршиева Дилбар Эшпулатовна</i> ПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИДА МАЛАКАВИЙ АМАЛИЁТНИНГ ЎРНИ	546-550
<i>Ajiyeva Muxabbat Baxtibayevna</i> KIMYO FANI BO'YICHA MASHG'ULOTLARNI FANLARARO INTEGRATSIYA ASOSIDA TASHKIL ETISH	551-555
<i>Fayzullayeva Gulchexra Sharipboyevna</i> O'QITUVCHILARNI KASBIY RIVOJLANTIRISHDA QIYOSIY TAHLIL: JARAYON VA FAOLIYATLI YONDASHUV	556-564
<i>Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna</i> SHIFTING THE FOCUS OF CORPUS LINGUISTICS FROM RESEARCH TO CLASSROOM PRACTICE	565-570
<i>Акрамова Умеда Салиевна</i> ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИКТ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С НЕРУССКИМ ЯЗЫКОВЫМ ФОНОМ	571-582
<i>Abdusattarova Zaynab Abdujalil qizi</i> МАТЕМАТИКА FANINI LOYIHAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYASI ORQALI O'QITISH ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA XXI ASR KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	583-590
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> SHAXMAT O'YINI ORQALI BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	591-595
<i>To'xtayev Hasan Toshpo'latovich</i> ZAMONAVIY MAKTAB O'QUVCHILARINI MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYALASHDA KOGNITIV- PSIXOLOGIK TO'SIQLARNING TA'SIRI	596-599
<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARI KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	600-607
<i>Rahimova Dilshoda Baxriddinovna, Turatosheva Sadoqat Raxmatullayevna</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISH (SOTSIOLOGIK TAHLIL)	608-615
<i>Мадаминова Наргизахон Жахонгир қизи</i> МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАРГА МОСЛАШТИРИЛГАН ВИРТУАЛ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ	616-619
<i>Qodirov Xasanboy Oribjonovich</i> RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TEXNIKA OLIY TA'LIM SOHASI MUTAXASSISLARDA KASBIY-IJODIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	620-526

<i>Aliyeva Iroda Otabek qizi</i> MAKTABGACHA TA'LIMGA XORIY TAJRIBASINI QO'LLASH BO'YICHA MAVJUD TA'LIM TALABLARINING TASNIFI YUZASIDAN TAHLILLAR	627-631
<i>Ro'zimurodov Ilyos Azamat o'g'li</i> O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO MUTAFAKKIRLARINING CHOLG'USHUNOSLIKKA OID NAZARIYALARI: ABU NASR FOROBIYNING MUSIQIY TADQIQOTLARI	632-636
<i>Yaxshiboyeva Shahnoza Bahodir qizi</i> JAHON AXBOROT RESURSLARI ORQALI TALABALARNING TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK ASOSLARI	637-642
<i>Салиев Улугбек, Салиева Нигора</i> ОБЩЕНИЕ МЕДИЦИНСКОГО РАБОТНИКА: РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ В ПРАКТИКЕ	643-648
<i>Маматкулова Угилжон Эшмирза кизи, Абдуллаева Дилбар Алимбаевна</i> МЕТОДИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ПЛАТФОРМА ДЛЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА, ИЗУЧАЮЩИХ АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК, И ПУТИ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ	649-655
<i>Муминова Офтобхон Каримовна</i> ИСТОРИЯ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНЕ: ОТ АНТИЧНОСТИ ДО СОВРЕМЕННЫХ ТЕРМИНОВ	656-661
<i>Ахмедова Уктамхон</i> РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗАНЯТИЙ РУССКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНСКОМ ВУЗЕ	662-667
<i>Sattarova Markhabo Raxmonkulovna</i> TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH	668-672
<i>Nuriddinova Robiya Bekjonaliyevna</i> MAKTABGACHA VA BOSHLANG'ICH TA'LIMDA MATEMATIKA MASHG'ULOTLARINING UZVIYLIGINI TA'MINLASH YO'NALISHLARI	673-678

Received: 30 November 2024**Accepted:** 5 December 2024**Published:** 15 December 2024*Article / Original Paper***A GENETIC-ETYMOLOGY DESCRIPTION OF ENGLISH GARDENING TERMS****Diyarov Akmal Tulqin ugli**

Teacher of Kattakurgan Branch of Samarkand State University

E-mail: diyarov.tulkin@bk.ru

Abstract. In this article, we will analyze the genetic-etymological description of horticultural terms, the term etymology, that is, the types of lexemes according to their meaning, historical origin, and the study of the original root of words. The etymological study of words helps to determine whether or not words are taken from another language or come from their own layer. It is worth noting separately that we will analyze the fact that words borrowed from other languages in English constitute a larger number of words borrowed from pure English during the etymological study of horticultural terms.

Keywords: transkripsiya, transliteratsiya, horticulture, irrigation, cultivation.**INGLIZ TILIDAGI BOG'DORCHILIK TERMINLARINING GENETIK-ETIMOLOGIK TAVSIFI****Diyarov Akmal To'liqin o'g'li**

Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada bog'dorchilik terminlarining genetik-etimologik tavsifi, etimologiya atamasi ya'ni leksemalarning ma'nosiga ko'ra turlari, tarixiy kelib chiqishi va so'zlarning asl ildizini o'rganuvchi ta'limot haqida tahlil qilamiz. So'zlarning etimologik tadqiqi so'zlarning boshqa tildan olingan yoki olinmaganligini yoki o'z qatlamdan kelib chiqqanligini aniqlashda yordam beradi. Alohida ta'kidlash joizki, ingliz tilida boshqa tillardan olgan so'zlar sof ingliz tilidan olingan so'zlardan katta miqdorni tashkil qilishini bog'dorchilik terminlarini etimologik tadqiqi davomida tahlil qilamiz.

Kalit so'zlar: transkripsiya, transliteratsiya, bog'dorchilik, sug'orish, kultivatsiya.DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I12Y2024N54>

Kirish. Longman dictionary of Language teaching and Applied Linguistics olimlari tomonidan Etimologiya atamasiga quyidagicha ta'rif berilgan, ya'ni leksemalarning ma'nosiga ko'ra turlari, tarixiy kelib chiqishi va so'zlarning asl ildizini o'rganuvchi ta'limot. So'zlarning etimologik tadqiqi esa so'zlarning boshqa tildan olingan yoki olinmaganligini yoki o'z qatlamdan kelib chiqqanligini aniqlashda yordam beradi. Boshqa tillar kabi ingliz tiliga so'zlarning kirib kelishi ham ikki xil usulda olib boriladi: sof ingliz tilidagi so'zlar va boshqa tillardan o'zlashgan so'zlar [2]. Alohida ta'kidlash joizki, ingliz tilida boshqa tillardan olgan so'zlar sof ingliz tilidan olingan so'zlardan katta miqdorni tashkil qilishini bog'dorchilik terminlarini etimologik tadqiqi davomida yuzaga chiqdi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Dunyodagi barcha tillarning tizimida so'z markazda turadi va fonologiya, leksikologiya, sintaksis, morfologiya va boshqa fanlar bilan

aloqalarga kirishadi. So'zlarning ta'rifini olimlar turlicha talqin qilishadi. Masalan, T.Hobbesga ko'ra "so'zlar oddiy tovushlarning nomlari emas, balki butun materiyaning nomlaridir" – deya ta'riflagan [10].

I.Pavlov esa so'z haqida quyidagi fikrlarni keltirgan: "So'z universal signal bo'lib, u inson organizmida reaksiyani uyg'otishda atrof-muhitdan boshqa har qanday signalni o'rniga almashtira oladi" [5].

So'z haqida ko'plab tilshunos olimlar o'z fikrlarini berib o'tishgan, lekin shunga qaramasdan, bu atama bo'yicha birorta qoniqlik ta'rif topilishga erishilmagan, lekin I.Arnold tomonidan so'zga quyidagicha ta'rif keltirilgan: "Insonlar orasida muloqot qilish uchun foydalaniladigan nutq birligi, tovushlar guruhini moddiy jihatdan bir biriga bog'laydigan, ma'noga ega, grammatik foydalanishga moyil va rasmiy hamda semantik birlik bilan tavsiflanadi" [6].

Bunday ta'riflarning yozilishdan maqsad shuki, etimologik tadqiqot jarayonida markazda albatta so'z turadi va jarayonda so'zning asl mohiyati va qayerdan olinganligi bo'yicha tushunchalar beriladi. Bu esa o'z navbatida ingliz tilidagi bog'dorchilik terminlarining kelib chiqish tarixi, qaysi so'zdan paydo bo'lganligini bilishga imkon beradi. Aynan so'zlarning kelib chiqishi va tarixiy rivojlanishi (eng qadimdan qo'llanilishi, bir tildan ikkinchi tilga o'tishi, shakl va ma'no o'zgarishi) tilshunoslikning Etimologiya bo'limida o'rganiladi. Etimologiya ta'limoti bo'yicha ta'riflarning barchasi barcha tillar uchun bir xil, har bir tilda ham so'zlarning kelib chiqishi tarixi mavjud. Vilyam E.Umbax Vebster lug'atini tanishtirish jarayonida so'zlarning kelib chiqishini o'rganishga qaratadigan Etimologiya muhimlik darajasiga urg'u berib, shunday fikrni bildirgan: "So'zlar she'riyatda bo'lgani kabi metantik amallar va formulalardek parvarish qilinishi kerak" [7].

Ko'pchilik tilshunos olimlarning fikriga ko'ra, ingliz tili uchun xorijiy tillarning, ayniqsa, Fransuz tilining ta'siri ingliz tili rivojlanishi uchun eng muhim omillardan biri sanaladi. Bunday keng yoyilgan qarash shundan iboratki, birgina ingliz so'zlarini saqlaydigan zaxira emas, balki grammatik va fonetik tizim ham tilning muntazam rivojlanishi uchun ta'sir qiladi. Shunga ko'ra ham ingliz tiliga kirib kelgan so'zlarni sof va olingan so'zlarga bo'lib o'rganish maqsadga muvofiq.

Muhokama va natijalar. Shuni ta'kidlash joizki, sof ingliz tilidagi so'zlarning zaxirasining ko'pchilik qismi eski ingliz tiliga borib taqaladi. Ingliz tilidagi so'zlarning aksariyati Angla-sakson so'z zaxiralaridan olingan bo'lib, bugungi kunda sof ingliz tilidagi so'zlarning ushbu tildagi so'zlarning 25-30 foizini tashkil qiladi. Deyarli barcha Angla-sakson o'zagidan olingan so'zlar ma'lum bir muhim semantik guruhga tegishli. Ular asosan grammatik atamalarini o'z ichiga oladi, jumladan, yordamchi va modallar fe'llar, predloglar, son va bog'lovchilar. Sof ingliz tilidagi so'zlar ko'plab o'zgarishlarga duch kelganidan keyin o'zining semantik tuzilishini o'zgartirishga va natijada polisemantik xususiyatga ega bo'ldi. Masalan, finger so'zi faqatgina qo'lning ma'lum bir qismini bildiribgina qolmay balki, ma'nosi turli joylarga ko'chishiga olib keldi. Xususan, soatning qo'li, o'lchov va hokazo [9].

Ingliz tiliga o'zlashgan so'zlar haqida fikr borganda, boshqa tillardan so'zlarning o'zlashishiga nisbatan ishlatiladi. Faqatgina so'zlarning o'zi emas, balki so'z yasovchi qo'shimchalar ham ingliz tiliga ko'chganligini ko'rish mumkin. (as is the case with -able, -ment, -ity, etc.) [1]

Turli tillardan o'zlashish hisobiga ham inglizcha so'zlar juda boy sanaladi. Etimologik jihatdan Ingliz tili 2 ta asosiy qismga bo'linadi, ya'ni, 70 foiz boshqa tillardan kelgan so'zlar hamda 30 foiz sof ingliz tilida bo'lgan so'zlar. So'zlarni o'zlashtirish 2 holatda amalga oshiriladi: 1). Ingliz odamlarining boshqa til vakillari bilan to'g'ridan to'g'ri muloqotga kirishishi natijasida; 2). Ijtimoiy, iqtisodiy va boshqa holatlarda ehtiyoj paydo bo'lganda so'zlar boshqa tillardan olinadi [3].

Bugungi kunga kelib, ingliz tili so'zlarni qabul qilishni to'xtatgan deyilsa maqsadga muvofiq bo'ladi. Buning asosiy sababi texnika va texnologiyalar. Aksariyat dasturlarning barchasi ingliz tilida yozilgan va inglizcha buyruqlar orqali kiritilgan. Shunga ko'ra, texnikaga oid so'zlarning ko'pchiligi ingliz tiliga boshqa tillardan ko'chib o'tgan bo'lsada, lekin yillar o'tgan sari ingliz tili bu so'zlarni o'ziga moslashtirib, bugungi kunda ushbu til boshqa tillarga so'z berish bilan shug'ullanmoqda.

O'zlashgan so'zlar quyidagi mezonlarga ko'ra tasniflanishi mumkin:

- a) aspektga ko'ra o'zlashgan so'zlar;
- b) moslashish darajasiga ko'ra;
- c) o'zlashgan so'zlarning tillariga ko'ra.

O'zlashgan so'zlar tillarga ikki xil yo'l bilan kirib kelishi nazarda tutilgan, ya'ni, og'zaki va yozma manbalar orqali [4].

A.Stanforsga ko'ra ingliz tiliga o'zlashgan so'zlar ikki xil usulda kirib kelgan:

1. Transkripsiya;
2. Transliteratsiya.

Bundan tashqari to'g'ridan to'g'ri olingan so'zlar ham uchraydi [8].

Ingliz tilida xalqaro so'zlar tushunchasi ham mavjud bo'lib, bunda barcha uchun tushunarli bo'ladigan, bir necha tillarga yoyilgan, ko'p tillik so'zlar ham tushuniladi. Bunday so'zlar odatda lotin va grek tiliga oid bo'lganlardir. Xususan, mazkur so'zlarning turkumlar bilan ajratilgan holda o'rganilganda, quyidagi tushunchalar paydo bo'ladi:

- a) fanlar nomlari: philosophy, physics, chemistr, linguistics;
- b) san'at turlari: music, theatre, drama, artist, comedy;

Ingliz tili faqatgina xalqaro sport terminlarini yoyilishiga asos bo'lib xizmat qildi: *football, hockey, cricket, rugby, tennis* [3].

Ingliz tilidagi so'zlarning boshqa tillardan olinishini muhokama qilinishining sababi bog'dorchilik terminlarining qaysi tillardan kirib kelishiga oydinlik kiritish maqsad qilingan. Aksariyat bog'dorchilik terminlari sof ingliz tilidagi so'zlardan tashkil topmagan. Kundalik hayotda qo'llanilgan bog'dorchilik terminlari yillar o'tib terminlarga aylandi desak bo'lmaydi. Sababi, bog'dorchilik alohida soha sifatida ajralib chiqdi, bu ham bo'lsa, ushbu terminlarning tadqiqini tezlashtirilishiga sabab bo'ldi.

Ingliz tilidagi bog'dorchilik terminlarini tadqiq qilish jarayonida aniqlandiki, terminlarning aksariyati lotin va grek tillaridan tarqalganligini kuzatish mumkin. Bog'dorchilik terminlarining tadqiqi va tahlili ushbu sohada qo'llaniladigan so'zlarning kelib chiqishini kuzatish va vaqt o'tishi bilan qanday rivojlanish jarayonini kuzatish sanaladi.

Keltirilishi rejalashtirilgan terminlarning tahlillari lotin, yunon, fransuz va arab tillari hamda ingliz kabi zamonaviy Yevropa tillarining lingvistik xususiyati va ta'sirini ochib beradi.

Ingliz tilidagi bog'dorchilik terminlarini tahlil qilish jarayonida V.G.Jonson tomonidan nashr qilingan hamda D.Landre tomonidan qayta ishlangan 1847-yildagi "A dictionary of

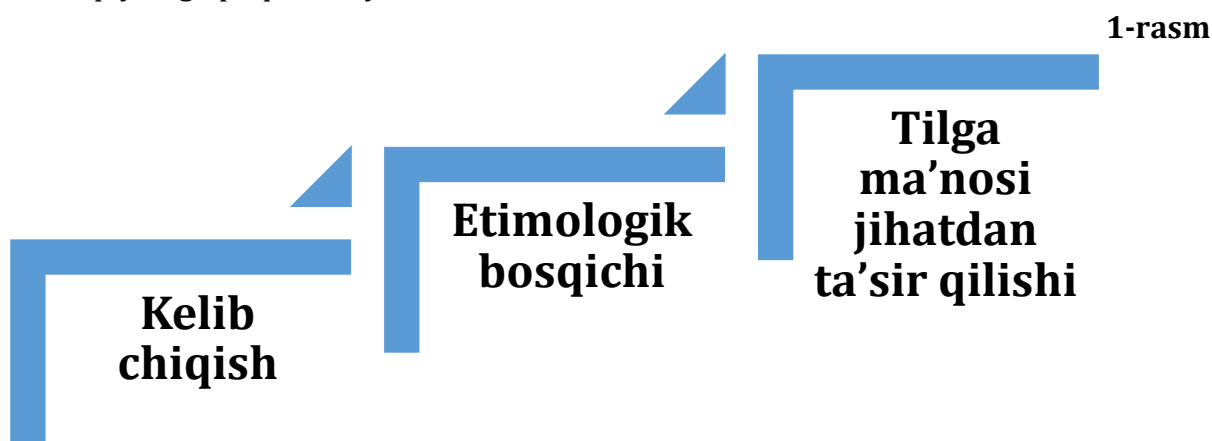
modern gardening” nomli lugʻat kitobidagi bogʻdorchilikka oid terminlarni tadqiq qilishga va ushbu terminlar orasidan bugungi kunda eng dolzarblarini saralab olib, ularni etimologik tahlilga tortish ushbu faslning asosiy vazifalaridan biri sanaladi.

Yuqorida ingliz tilidagi bogʻdorchilik terminlarini saralab olish uchun mazkur lugʻat kerak boʻlgan boʻlsa, xuddi shu lugʻatlarning etimologik jihatdan tadqiq jarayonini etymonline.com platformasi orqali amalga oshirildi.

Ingliz tilidagi bogʻdorchilik terminlarini tahlil qilish jarayonida bunday terminlarning aksariyati lotin va grek tilidan olinganligi hamda keyinchalik ushbu terminlar ingliz tiliga moslashtirilganligining guvohi boʻlishi mumkin.

Ingliz tilidagi bogʻdorchilik terminlarining leksik-semantik tadqiqi jarayonida ularni mavzuviy guruhlariga boʻlgan holda oʻrganildi. Xuddi shunday ularning genetik-etimologik jihatdan tadqiq qilinyotganda ham mavzuviy guruhlardan saralangan atamalarining genetik tarafdin tahlilga tortildi.

Xususan, umumiy bogʻdorchilik terminlar; oʻsimliklarning tuzilishiga koʻra; oʻsimliklarni oʻstirish va parvarishlash; oʻsimliklarning turlari va klassifikatsiyasiga koʻra; atrof-muhitning taʼsiriga koʻra. Ingliz tilidagi bogʻdorchilik terminlarini etimologiyasini tahlilga tortish jarayonida, quyidagi qolipdan foydalanildi:

Keltirilgan qolip soʻzlarning etimologik jihatdan oʻrganish uchun juda qulay va ularni turkumlarga tasnif uchun tushunarli deyilsa maqsadga muvofiq boʻladi.

Umumiy bogʻdorchilik terminlari qatoriga kiritilgan leksik birliklardan boshlab tahlil jarayonini olib borsak, birinchi atama bu, albatta, ingliz tilidagi bogʻdorchilik leksik birligining oʻzi yaʼni *horticulture*

Horticulture. Kelib chiqish: Lotin tilidan olingan boʻlib, *hortus* garden va *cultura* cultivation maʼnolarini anglatadi. Yaʼni oʻzbek tiliga tarjima qilinganda bogʻ va yer maʼnolarida;

Etimologik bosqichi esa: *hortus* (Latin(lotin tili): garden(bogʻ)) + *Cultura* (Latin: cultivation (yer haydash)) – *Horticulture* (late latin / English (ingliz tili));

Tilga maʼnosi jihatdan taʼsir qilishi: Ushbu soʻz ingliz tiliga XVII asrda texnik termin sifatida kiritilgan. Dastlab mazkur termin bogʻlardagi oʻsimliklarni oʻstirishdagi sanʼat maʼnosida qoʻllanilgan. Keyinchalik XX asr boshlaridan ushbu termin soha sifatida foydalanilib kelinmoqda.

Navbatdagi umumiy bogʻdorchilik terminlariga aloqador boʻlgan leksik birliklardan biri bu *irrigation*:

Kelib chiqish: Asl kelib chiqishi lotin tilidan olingan bo'lib, *irrigere* o'zagidan olingan Ushbu termin fe'l so'z turkumiga mansub bo'lib, dastlab, *rigere* fe'liga old qo'shimcha, - *ir* qo'shilgan va natijada shu so'z paydo bo'lgan. Keyinchalik, vaqt o'tib ingliz tiliga *irrigation* tarzida o'tkazilgan, ya'ni qishloq xo'jaligi maqsadida sun'iy tarzda suvni yerga qo'yvorish ma'nosida qo'llanilib keladi ya'ni o'zbek tilida, yerni sug'orish.

Etimologik bosqichi: 3 ta bosqichni bosib o'tgandan so'ng hozirgi foydalanilayotgan shaklga kelgan. Bu bosqichlar quyidagilar:

Lotincha foydalanilish: *Irrigare*;

O'rta asrlarda Fransuz tili: mazkur termin fransuz tiliga *irrigation* tarzida olib kirildi;

O'rta asrlarda Ingliz tili: O'rta asrlarda fransuz tilidan kirib keldi va bugungi kunda ham *irrigation* tarzda foydalanilmoqda.

Tilga ma'nosi jihatdan ta'sir qilishi: "Irrigation" termini joylarda suv tanqisligi natijasida bog'dorchilik va qishloq xo'jaligida sun'iy tarzda sug'orish ma'nosida qo'llanilib, odatda tomchilab, purkab sug'orish kabi sun'iy tarzda sug'orish inshootlaridan foydalangan holda bog'dorchilik terminlari qatoriga kirib kelgan.

Ingliz tilidagi umumiy bog'dorchilik terminlari orasida *aeration* leksik birligini ham uchratish mumkin.

Kelib chiqish: lotin tilidan (*aer* – leksik birligi)

Etimologik bosqichi: *aer* + *atio* (lotin tilida odatda jarayon va harakatni bildiradigan otlarni yasashda foydalaniladi);

O'rta asrlarda fransuz tili: *aeration*;

Ingliz tili: *aeration* XIX asr boshlarida ingliz tiliga kirib kelgan. Ingliz tiliga fransuz tilidan kirib kelgan degan xulosaga kelish mumkin.

Tilga ma'nosi jihatdan ta'sir qilishi: Mazkur atama odatda bog'dorchilik va qishloq xo'jaligida tuproq tarkibini va suv infiltratsiyasini yaxshilash orqali o'simliklarning o'sishi uchun sharoitlarni yaxshilaydigan tuproq yoki kompostga havo kiritish jarayonini tavsiflash uchun foydalaniladi.

Navbatdagi umumiy bog'dorchilik terminlari orasida *dormancy* leksik birligini uchratish mumkin.

Kelib chiqishi jihatidan: bu termin ham lotin tiliga borib taqaladi, ya'ni *dormire* terminidan olingan va ingliz tilida *to sleep*(uxlamoq) ma'nosida qo'llaniladi.

Etimologik bosqichi: Lotin tilidagi *dormire* so'ziga lotincha holatni anglatadigan *-antia* qo'shimchasi qo'shilishi natijasida hosil bo'lgan;

O'rta asrlarda fransuz tili: *Dormance* tarzida fransuz tiliga kirib kelgan;

Ingliz tili: Ushbu terminni ingliz tilida moslashtirib *dormancy* tarzida foydalanilishi XIV asrning oxirlariga borib taqaladi.

Tilga ma'nosi jihatdan ta'sir qilishi: *Dormancy*(*uyqu davri*) atamasi bog'dorchilikda urug'lar, kurtaklar yoki boshqa o'simlik tuzilmalarida vaqtinchalik metabolik harakatsizlik holatini tavsiflash uchun keng qo'llaniladi. Ushbu davrida o'sish va rivojlanish to'xtatiladi, bu o'simlikka energiyani tejash va noqulay ekologik sharoitlarda (masalan, past harorat, qurg'oqchilik) omon qolish imkonini beradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda yuqorida yetarlicha umumiy bog'dorchilik terminlarini etimologik jihatdan tahlilga tortildi. Navbatdagi holat o'simliklarning tuzilishiga ko'ra tasnifga

asosan ingliz tilidagi bog'dorchilik terminlarining bir nechitasi va barcha uchun ma'lum bo'lganlari tahlilga tortildi.

Adabiyotlar/Литературы/References:

1. Blokh.M.Y. A course in theoretical English Grammar. – M: 2000. – 423 p.
2. Dr. Arun K. Behera. An Etymological Analysis of English Words / Cross-Currents: An International Peer-Reviewed Journal on Humanities & Social Sciences, – P.18-21.
3. Hitchens Henry. The Secret Life of Words: How English Became English, – London: John Murray. 2008.
4. Masimova L. Words of native origin in english. the origin of english words. common indo-european and germanic word-stock. characteristic features of native words. – P. 27-32.
5. Pavlov I.P. Conditioned Reflexes and Psychiatry. Lectures on Conditioned Reflexes, Vols. 1 and 2, trans. and ed. W.H. Gantt (New York: International Publishers). 1927.
6. Rastorgueva T.A. A History of English. – Moscow. 2005. – P.21.
7. Şekerci Ö. – The Eastern origin of English words - Journal of Language and Linguistic Studies Vol.3, No.1, April 2007. – p. 151-167.
8. Stanforth Anthony W. "Effects of language contact on the vocabulary: an overview". In: Cruse, D. Alan et al. (eds.) – 2002 an international handbook on the nature and structure of words and vocabularies. Berlin / New York: Walter de Gruyter.
9. Usmonova G. Etymological survey of the english vocabulary, native and borrowed words. / Academic research in educational sciences. SJIF 4.804. 2020. – P.858-861.
10. <https://studfile.net/preview/4512199/page:3/>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali
2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli
guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.
Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:
100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:
scienceproblems.uz@gmail.com
Bog'lanish uchun telefonlar:
(99) 602-09-84 (telegram).